

Гайдаєнко Павло

ПРОБЛЕМА АНТРОПОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Сучасний світовий розвиток характеризується глобальними процесами. Глобалізація виступає головним соціально-культурним явищем XXI ст. Сьогодні світ перебуває в транзитивному стані, який характеризує перехід від старого до нового.

Нові можливості (матеріальні, освітні, професійні, інформаційні тощо), відкриті науково-технічним прогресом, досягнутий рівень комфорту й задоволення різноманітних потреб, кількісне зростання людства і середньої тривалості життя та інші здобутки технологічної цивілізації виявили і свій зворотний бік. Людина стала її «заручником»: людське тіло, бажання, потреби, інтереси, світогляд формуються техно- й інформаційною сферами, радикально змінилися традиційні способи виробництва, взаємодії, спілкування, соціалізації, саме середовище існування [5].

Антропологічна криза нависає над людством глобальною тінню та має екзистенційні підстави. У широкому розумінні антропологічна криза — проблематичність людського буття у глобальному світі, інтенсивна зміна умов і способів життєдіяльності людини, яка випереджає їх розуміння й осмислення, разюче відставання соціокультурного прогресу від технологічного [6]. Людина постійно потребує як осмислення меж власної реальності, розуміння власного «Я», свого внутрішнього світу, так і порівняння себе з іншими. Відсутність сенсу і чіткої стратегії завжди

викликала у людини екзистенційний страх зустрічі з «безоднею небуття» [7].

Доцільно виділити різноманітні підстави виникнення антропологічної кризи. Ці підстави обумовлені трансформаціями внутрішнього світу людини, відчуттям несправедливості світу, кризою екзистенції – людського існування, розчиненої в загальносвітовому тренді різноманітних проблем:

- ідеологічних, пов'язаних із втратою цілісності світосприйняття, нав'язаної фрагментарності різних джерел інформації, ЗМІ;

- морально-етичних, обумовлених трансформаціями ціннісної доміанти пострадянських суспільств, мультикультуралізмом, пов'язаним з проблемою взаємодії Заходу і Сходу;

- глобальними загальнолюдськими проблемами, які розвиваються на тлі зниження біорізноманіття, можливості ядерної війни, погіршенням екологічних умов, стихійних лих, вичерпання ресурсів, голоду, тероризму, організованої злочинності в її нових формах, негативних тенденцій техноцентричної цивілізації, непередбачених наслідків генної інженерії та біотехнології тощо [2].

Перед людством постають чисельні проблеми, для вирішення яких необхідна нова парадигма і новий концептуальний апарат, який повинен формуватися на перетині різних напрямів філософського знання.

Філософія сьогодні є засобом критичного аналізу, усвідомлення найзначніших, універсальних процесів і проблем, від яких залежить розвиток сучасної цивілізації. У наш час екзистенціалізм є найбільш

впливовим напрямком гуманістичної думки, поширеним у всьому світі [9].

Екзистенціалізм є філософським вираженням глибоких потрясінь, які спіткали західну цивілізацію в ХХ ст. Його прибічники вважають, що катастрофічні події новітньої історії оголили нестійкість, слабкість, кінцевість будь-якого людського існування [7].

Найглибіннішим знанням про природу людини екзистенціалізм визнає усвідомленість нею власної смертності й недосконалості. Основними проблемами екзистенціалізму стали:

- людина як унікальна істота, динаміка її існування;
- філософія буття, гуманізм;
- проблема свободи та відповідальності, рішення та вибору;
- смерть як найпотаємніша суть людського існування;
- проблема часу як характеристики людського буття[3].

Специфіка екзистенційної парадигми полягає у додатковому акцентуванні та взаємозв'язку кожного філософського феномена з індивідуальною свідомістю, а також у поглибленій інтерпретації екзистенційного, як специфічно-історичного комплексу самовідчуття й світопереживання особи [8].

У контексті екзистенційної філософії розкривається проблема існування людини, сенсу її життя і долі в світі, а також питання, пов'язані з самим фактом існування кожної людини, яке розкривається в «прикордонних ситуаціях», у тому числі кризових і стресових [6].

Ключові поняття екзистенціалізму, що розкривають сенс глобальних проблем, які турбують людину, характеризуються двома важливими акцентами:

1. Особливу значущість мають емоції і почуття, оскільки вони мають опосередковане відношення до внутрішнього світу людини. Ці ідеї, ґрунтовно досліджені М. Хайдеггером і С. К'еркегором, впливають на психологію.

2. Відчуття людиною страху і тривоги виступає як форма невід'ємного існування. В такому випадку криза, яка формується через страх прийняття якогось рішення і тривоги з приводу подальшого розвитку якоїсь події, є невід'ємною рисою природи людини [9].

Для С. К'еркегора антропологічна криза виявляється в страху і тривозі. Філософ визначає людське життя як відчай, який є наслідком гріховної природи людини.

М. Хайдеггер критикував абстрактний метафізичний характер традиційних шляхів опису людської екзистенції, він вводить поняття *Dasein*, яке розуміється як суще, яке має здатність запитувати про буття [3]. Через виявлення екзистенціальної структури *Dasein* людина може знайти сенс буття. Таким чином, можна вирішити антропологічну кризу в рамках хайдеггерівської філософії.

А. Камю вбачає в основі антропологічної кризи «даність абсурду». Згідно з А. Камю, саме люди породжують нелюдське. Вихід із кризи полягає у розумінні того, що світ абсурдний, тим самим людина знаходить свободу. Здобути свободу можна лише повставши проти всесвітнього абсурду, бунтуючи проти нього. Таким чином, бунт і свобода, за А. Камю, нероздільні. Свобода, що виражається в бунті, надає сенс людському життю [9].

Набуття і реалізація сенсу постає перед людиною як завдання, на вирішення якого вона спрямовує всі свої зусилля, причому успіх у вирішенні не гарантований, а невдача може призвести до серйозних порушень особистісного розвитку [7].

На усьому векторі буття людина йде разом із суспільством, яке характеризується прискореною соціальною динамікою, процесами технологізації, глобалізації, розширеними можливостями інформації та комунікації, інфляцією традиційних цінностей, формуванням нових смисложиттєвих орієнтацій та нових форм соціальної активності індивідів [2].

Для людини її потреби, інтереси, діяльність, погляди, оцінки та відносини є основним фундаментом економічного, політичного, екологічного, духовного, наукового, культурного та інших видів буття суспільства [8].

З точки зору екзистенційної філософії, явища антропологічної кризи знаходять сприятливе підґрунтя там, де відсутня самоідентифікація, яка пов'язана зі свободою вибору. При прийнятті рішень людина весь час постає перед вибором.

Необхідність усвідомлення своєї свободи повинна привести до усвідомлення своєї особистої відповідальності за себе та інших людей, навіть якщо це призводить до туги, страху і т. д. Водночас відчуття свободи має «підняти» людину над абсурдністю її існування і «вилікувати» від екзистенційної депресії[4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичко А. Історія філософії. – К., 2001. С. 44-57.

2. Воронкова В. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри. Монографія. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010. – С. 17.
3. Дахній А. Секуляризація релігійних ідей С. К'єркегора в екзистенціально-феноменологічній філософії М. Гайдегера. Феноменологія і релігія. Щорічник Українського феноменологічного товариства. 2009. Київ, 2010. С. 34–46.
4. Дахній А. Людське існування в горизонті смерті: рефлексія екзистенційного мислення. Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. № 9. Львів, 2006. С. 24–35.
5. Дорошкевич А. С., Сук О. Є., Смельянец А. П. Філософія глобальних проблем сучасності: Конспект лекцій. – Харків, 2014. – С. 7
6. Кальницький Е. А. Екзистенційні засади антропологічної кризи // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2016. Вип. 2 (29). С. 166–173
7. Райда К. Історико-філософське дослідження постекзистенціального мислення. – К., 1998. С. 69
8. Соболев О.М. Постмодерн і майбутнє філософії / О.М. Соболев. – К.: Наук. думка, 1997. – С.188
9. Філософія: Навч. посібник / за ред. І. Надольного. – К., 1998. С. 115-128.